

poètic (des de la lletra de Faraudo fins a la «Carta a Pompeu Fabra», de S. Oliva, passant per «Paraules...» sinceres i justes que li va adreçar M. Martí i Pol). A vegades els poemes parlen directament de la llengua o del diccionari, i és a través d'aquesta metonímia que es fa present la tasca del lexicògraf català, com en el cas de C. Grandó, R. Comas o de M. Sampere, qui en el seu poema repeteix que «a casa | som quatre i el Pompeu». I pràcticament totes les composicions líriques solen contenir elogis al «mestre» o bé una defensa de la llengua catalana o de la parla (per molt que alguns poemes siguin simbòlics i d'altres ben realistes o viscuts, bo i delatant les estètiques predominants en cada moment de creació).

Aquest volum constitueix un bon reflex del respecte que els poetes catalans del segle XX (i part del nou segle) van voler mostrar cap a Pompeu Fabra, i cap a la llengua que tant va estimar i va ajudar a comprendre i difondre. Al mateix temps, és un bon document que no tan sols serveix per fer conèixer poemes dispersos o inèdits que remetien a moments importants de la nostra història (especialment de l'exili de 1939), sinó que ajuden a entendre que la llengua és un dels temes principals de la poètica catalana contemporània.

Margarida Aritzeta

JORDI GINEBRA

Universitat Rovira i Virgili

jordi.ginebra@urv.cat

SUNYER (2020): Magí Sunyer (ed.), *Margarida Aritzeta*, Tarragona: Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili; «Quaderns de la Càtedra Josep Anton Baixeras» 6.

Amb aquest títol tan sobri, *Margarida Aritzeta*, i a cura de Magí Sunyer, la Càtedra Josep Anton Baixeras de la Universitat Rovira i Virgili publica el volum sisè de la seva benemèrita col·lecció homònima. L'origen de l'obra és la jornada d'homenatge a l'escriptora que va tenir lloc a Tarragona el 27 de novembre de 2919, amb motiu de la seva jubilació com a professora universitària. El llibre, de 224 pàgines, conté nou estudis sobre l'obra d'Aritzeta, un apartat amb la bibliografia citada, una relació final de les publicacions de l'autora —classificades en «Novelles», «Narrativa curta», «Assaig, crítica, estudis literaris i edicions» i «Edició de textos» (el terme *edició* apareix, una mica estranyament, en dos apartats)— i una presentació de Carme Oriol, llavors directora del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili. En canvi, estranya també una mica que no hi hagi al volum cap text introductori o de presentació del curador de l'obra, Magí Sunyer.

El primer treball, «Margarida Aritzeta, escriure amb plenitud» (p. 11-26), d'Anna Maria Villalonga, ofereix una resum biogràfic de l'escriptora (Valls, 1953) —un resum que també presta atenció a la seva faceta de professora i estudiosa— i una presentació general de la seva obra literària. Villalonga emmarca aquesta obra en el context històric i social corresponent i en fa una caracterització i valoració globals. El segon estudi, «Margarida Aritzeta: passió per fabular. Aproximació a la seva obra literària per a joves» (p. 27-86), de Pere Martí i Bertran, és una extensíssima anàlisi (amb diferència, la contribució més llarga del volum) de la narrativa infantil i juvenil d'Aritzeta. Martí ressegueix amb minuciosa atenció tota la producció d'Aritzeta en aquesta àrea i, sobretot, demostra que es tracta d'una literatura vigent. Per aquest motiu, al final de l'estudi en fa una reivindicació i lamenta que la crítica hagi oblidat un conjunt de novel·les i narracions de gran valor. La tercera aportació, «Aritzeta negra» (p. 87-101), de Montserrat Palau Vergés, situa en el marc històric pertinent la dedicació d'Aritzeta a la novel·la negra, una dedicació que, de fet, s'inicia ja en el moment de l'inici del boom actual de la novel·la de gènere, als anys noranta, encara que després quedi latent durant vint anys, fins a la participació en el recull col·lectiu *Elles també maten* (2013), on neix el personatge Mina Fuster, la inspectora dels Mossos d'Esquadra que protagonitzarà les novel·les negres que vindran després, fins avui. La quarta contribució, «La fantasia èpica de Margarida Aritzeta: les novel·les *Atlàntida* i *El Gorg Negre*» (p. 103-120), d'Alfons Gregori, estudia aquestes obres com a mostres reeixides a nivell literari del *fantasy* en llengua catalana. Cal destacar, entre altres qualitats de l'estudi, que Gregori no té cap problema a tractar aquestes obres amb paràmetres de «normalitat», és a dir, al marge del fet que es considerin o no obres de literatura juvenil (i, en aquest sentit, almenys en part, contribueix a reparar l'estat de coses denunciat per Martí).

El cinquè text, «La música a la narrativa de la Margarida Aritzeta» (p. 121-136), d'Anton Cardó, està dedicat no sols a resseguir i contextualitzar les referències musicals de l'obra d'Aritzeta, sinó també a mostrar fins a quin punt en algunes de les novel·les la música és, diguem-ho així, estructural. La sisena col·laboradora del volum, Maria Moreno i Domènech, tracta, a «Memòria i discurs a *L'herència de Cuba*» (p. 137-155), de la manera com s'articulen memòria, història i mite a la coneguda novel·la aritzetiana basada en la història real (real?) dels avis de l'autora. En el setè capítol del llibre, «Els maquis de Margarida Aritzeta» (p. 157-166), Ignasi Riera s'ocupa de les novel·les de l'escriptora que tenen aquesta temàtica —sempre tan atractiva— com a centre d'interès (*El pou dels maquis*, 2013; *El pou dels maquis: els fets, els documents*, 2013; *La filla esborrada*, 2017). En el vuitè, «La literatura com a trencadís narratiu: *Perfils de Nora*, de Margarida Aritzeta» (p. 167-182), Pilar Arnau i Segarra explora la manera com es resol en la novel·la el complex joc narratiu entre biografia i ficció. (Una línia d'exploració, precisament, que també «acceptarien» molt còmodament les novel·les dels maquis.)

El volum es tanca amb una anàlisi de l'obra no literària d'Aritzeta. Amb el títol «L'obra crítica, d'investigació i recerca literària de Margarida Aritzeta»

(p. 183-206), Àlex Broch proporciona una visió prou completa de la trajectòria d'Aritzeta com a acadèmica, una labor que, al capdavant, té potser més relació amb la seva dedicació a la literatura del que sembla, ja que en totes dues dedicacions hi batega, en última instància, el seu compromís amb el país i amb la llengua i la cultura catalanes.

La publicació del llibre *Margarida Aritzeta*, doncs, constitueix la primera gran aportació bibliogràfica a l'estudi de la vida i l'obra de l'escriptora val·lenca. L'únic petit problema és que, com que l'autora continua en actiu, no podem dir que la descripció de les coordenades generals de la seva producció literària s'hagi tancat (aquesta és una servitud inevitable quan s'estudia un escriptor viu). Si hi ha alguna cosa que hi podríem trobar a faltar, potser, és alguna incursió en l'anàlisi lingüística de les seves obres, sobretot tenint en compte que més d'un dels estudiosos que participen al volum destaquen la qualitat de la llengua de la narrativa aritzetiana. Així, Villalonga escriu que «la nostra autora excel·leix lingüísticament» (p. 25), i Martí —que sí que dedica una certa atenció a la qüestió— es refereix a «la cura, la precisió, la riquesa de la llengua en la majoria d'obres de Margarida Aritzeta» (p. 63). No fem, però, cap retret. En tot cas, seria un suggeriment per a futurs treballs.

Tot el món és igual que un escenari

GERARD GUERRA I RIBÓ

INS Pau Casals

gerardguerra@gmail.com

GIBERT, ORTÍN & PUJOL (2021): Miquel M. Gibert, Marcel Ortín i Dídac Pujol (eds.), *Tot el món és igual que un escenari. Estudis d'història, crítica i didàctica del teatre oferts a Enric Gallén en el seu setantè aniversari*, Barcelona: SCLL, IEC; «Treballs de la Societat Catalana de Llengua i Literatura» 22.

Quan un professor com Enric Gallén i Miret (Barcelona, 22 de juny de 1951), doctor en Filologia Catalana (UB) i catedràtic de Literatura catalana i Història de les traduccions (UPF), amb un extens currículum acadèmic i editorial, es jubila de la universitat i, per tant, deixa la investigació (almenys oficialment) i la docència, un país com cal l'acomodaria amb tots els reconeixements possibles. Quaranta anys no són pas cosa de broma. Però, ai las, si el seu àmbit de dedicació són les humanitats, i més concretament les arts escèniques, la situació ja hem vist que és tota una altra, ben diferent de si es tractés, posem pel cas, de la recerca biomèdica. Potser, doncs, per mirar de resoldre el silenci institucional (i la discreció personal) amb què el professor Gallén ha buidat el seu despatx a la facultat, i sobretot per